

Fig. 1. Chinese vijvermossel *Sinanodonta woodiana* (doublet) uit open water in Reeshof (Tilburg). Foto: Laurens van der Leij.

zoetwatermossel was op 27 mei 2011 gevonden door Remie van Someren, Sander van Wanrooy en Emiel Wagemakers uit groep 6 van basisschool Meander, tijdens een veldwerkactiviteit van het Natuurmuseum Brabant in de Dongevallei, in de wijk Reeshof te Tilburg (Amersfoort coördinaten 126.96-400.40). Het doublet werd aangetroffen in een van de vijvers van de wijk die in verbinding staat met het riviertje de Donge. Ter plaatse zijn grote Gewone karpers (*Cyprinus carpio*) waargenomen en in de Donge zelf worden regelmatig Goudkarpers (*Cyprinus spec.*) gesignaleerd, die daar hoogstwaarschijnlijk zijn losgelaten door hun eigenaar (mondelijke mededeling Hans Joosten).

In eerste instantie werd het doublet mee naar school genomen, maar later is het toch aan het Natuurmuseum Brabant geschonken. Een maand later is ongeveer op dezelfde plek tijdens een soortgelijke activiteit nog een tweede exemplaar met vleesresten aangetroffen. Vanwege de stank is dat ter plekke achtergelaten (mondelijke mededeling Hans Joosten).

Determinatie

Aanvankelijk werd de schelp als Vijvermossel *Anodonta anatina* (Linnaeus, 1758) gedetermineerd. Na lezing van het artikel van Van Peursen (2011) werd het doublet toch nog eens beter bekeken en vergeleken met afbeeldingen van Van Peursen en op internet sites (o.a. Biodiversity.be). Uiteindelijk leek het toch te gaan om de Chinese vijvermossel, hetgeen op basis van de foto van de schelp bevestigd werd door Van Peursen. Voor zover bekend is dit de eerste vondst van een exemplaar in ons land in open water. Het doublet bevindt zich in de collectie van het Brabants Natuurmuseum in Tilburg.

Met dank aan Remie van Someren, Sander van Wanrooy, Emiel Wagenaars, A. van Peursen en Hans Joosten (Natuurmuseum Brabant).

Bronnen

- MIENIS, H.K. (2010). Additional information concerning the conquest of Europa by the invasive Chinese pond mussel *Sinanodonta woodiana* 23: News from France and Serbia. – *Ellipsaria* 12 (3): 10-11.
- PEURSEN, A.D.P. VAN (2011). Eerste melding van de Chinese vijvermossel *Sinanodonta woodiana* (Lea, 1834) uit Nederland. – *Spirula*, 380: 62
- BIODIVERSITY.BE. www.ias.biodiversity.be/meetings/200905_science_facing_alien/poster_21.pdf. Geraadpleegd november 2011.

Adres van de auteur:
Onderwijsboulevard 162
5223 DH 's-Hertogenbosch
lvanderleij@mac.com

De Look-glansslak, *Oxychilus alliarius* (J.S. Miller, 1822) verovert Zuid-Limburg

Stef Keulen en Gerard Majoor

The Garlic snail *Oxychilus alliarius* (J.S. Miller, 1822) conquers the South of Limburg

Summary. Although the Garlic snail *Oxychilus alliarius* is common in the Netherlands, until 1978 it was virtually absent from Limburg, the Netherlands' southernmost province. Between 1978 and 2000 records were almost restricted to the central part of this province. In the first decennium of this century the Garlic snail was encountered in the northern part of the province. More recently, in 2010 and 2011, the species was found in six places in the South of Limburg. These new records are considered an expansion of the distribution area of this species in the Netherlands.

Soortbeschrijving

De Look-glansslak, *Oxychilus alliarius* (J.S. Miller, 1822) is de kleinste vertegenwoordiger van de familie van de Glansslakken (Oxychilidae) in Nederland; de breedte van een vol-groeid huisje is 7 tot 10 mm. Het huisje is laag kegelvormig en heeft ongeveer vijf vrijwel vlakke omgangen. Het huisje is donker hoornbruin met soms een zweem naar roodbruin aan de bovenzijde; aan de onderzijde wordt het naar de navel toe bleker. Het huisje is doorzichtig, glad en glanzend, met fijne radiale groeilijnen. Lege huisjes worden in de natuur al snel ondoorzichtig. De slak is aan de bovenzijde donkergrijs, bijna zwart; naar de onderzijde gaat de kleur over in lichtgrijs.

Fig. 1. De Look-glansslak (*Oxychilus alliarius*). Foto: Stef Keulen.

Het dier is opvallend groot ten opzichte van de schelp, maar het kan zich geheel in het huisje terugtrekken. Bij verstoring (en in het verzamelpotje!) verspreidt de slak een sterke uien- of knoflookgeur.

Habitat en verspreiding

De Look-glansslak stelt weinig eisen aan zijn omgeving en wordt zelfs op zandgrond aangetroffen. Hij komt voor in loof- en naaldbossen en ook in tuinen.

Het verspreidingsgebied van de Look-glansslak omvat Noordwest-Europa: van Ierland tot het westen van Tsjechië en van Noordoost-Spanje tot in het zuiden van Scandinavië. De soort is waarschijnlijk vanuit Europa ingevoerd in Noord-Amerika en Australië.

De ruime verspreiding en de brede habitat range in aanmerking genomen is het merkwaardig dat het verspreidingskaartje van de Look-glansslak in 'De landslakken van Nederland' (Gittenberger *et al.*, 1982) geen enkele waarneming in de provincie Limburg laat zien. Ten onrechte overigens, want in 1942 meldde Henrard de Look-glansslak uit Schinnen (Zuid-Limburg) en in 1978 werd de soort uit Midden-Limburg gerapporteerd (Maassen, 1978). In 2000 bevestigde Clerx dat de Look-glansslak nog steeds op de vindplaats van Maassen voorkwam; verder voegde hij als vindplaatsen in Midden-Limburg toe: gemengd bos in de uiterwaarden van de Maas tussen Horn en Beegden, eiken-

bossen ten oosten van Roermond, eiken-beukenbos op landgoed Hoosden en het Munnichsbos in Sint-Odiliëberg (Clerx, 2000).

Voor Zuid-Limburg toont de verspreidingskaart van Ane-moon uit 2005 vindplaatsen in Schinnen (1942), Vaals (2003) en Meerssen (2004). Daarnaast zijn er in EIS (nog) niet geautoriseerde meldingen uit Valkenburg (1959), Gronsvelt (1969) en Geulhem (1976). Bij een uitgebreide inventarisatie van de landslakken van de provincie Limburg door de Mollusken Studiegroep Limburg (MSL) tussen 1999 en 2009 is de Look-glansslak niet in Zuid-Limburg aangetroffen. Maar vanaf 2010 hebben leden van de MSL de Look-glansslak op een zestal plaatsen in Zuid-Limburg gevonden (tabel 1).

De opmars in Limburg

Hoewel de provincie Limburg binnen het verspreidingsgebied van de Look-glansslak in West-Europa ligt is de soort pas in 1978 voor het eerst in het midden van die provincie gevonden.

Inmiddels is de Look-glansslak algemeen in Noord- en Midden-Limburg: tussen 1999 en 2009 trof de MSL de soort er op zo'n 60 plaatsen aan. Uit de hier gerapporteerde vondsten in Zuid-Limburg blijkt dat de Look-glansslak waarschijnlijk sinds 2003 ook het zuidelijke deel van de provincie aan het veroveren is. De oudere vondsten lijken

Tabel 1. Recente vondsten van de Look-glansslak in Zuid-Limburg

Datum	Vindplaats	Coördinaten	Habitat
24-04-2010	Kerkrade, Craneweyer	202.07-320.25	Gemengd loofbos langs de Anselderbeek
03-10-2010	Obbicht, Nattenhoven	182.74-336.20	Gemengd loofbos bij de bron van de Kingbeek
10-10-2010	Vijlen, Harles	195.60-309.25	Kapvlakte van dennen in bos
14-06-2011	Obbicht	182.63-337.20	Gemengd loofbos langs de Kingbeek
19-08-2011	Vaals, Malensbos	196.45-307.43	Beukenbos
08-10-2011	Maastricht, Cannerberg	174.50-315.03	Onder populieren in grasland

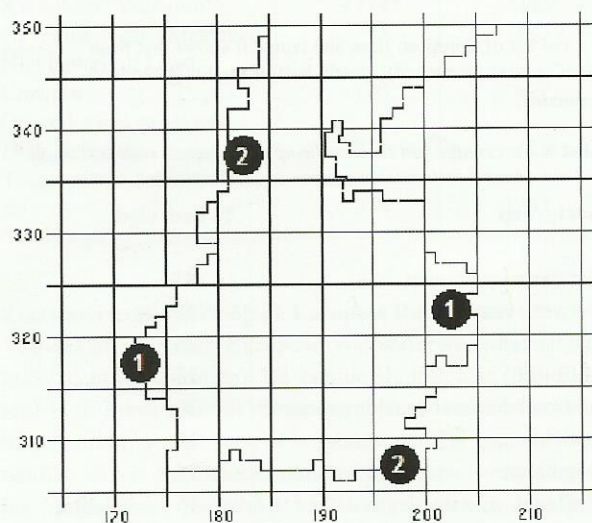

Fig. 2. Recente verspreiding van de Look-glansslak in Zuid-Limburg. De cijfers geven het aantal waarnemingen per 10 km vak aan.

'incidenteel' te zijn geweest aangezien die geen voorboden van een daarop volgende golf van meldingen zijn gebleken. Ook moet er rekening mee worden gehouden dat meldingen betreffende lege huisjes op onjuiste determinaties kunnen berusten.

Op de verspreidingskaart van de Look-glansslak in België van 1986 staan binnen 20 km van de grens met Nederlands Limburg geen vondsten van deze soort vermeld. De meest oostelijke vindplaats op de Belgische verspreidingskaart ligt in de buurt van Overpelt (UTM 10 km hok: 31U-FS77); de soort lijkt dus (althans tot 1986) beperkt tot het westelijk deel van België (De Wilde *et al.*, 1986). Ook in de aan Limburg grenzende Duitse deelstaat Nordrhein-Westfalen, waar de soort inmiddels al veel gevonden is (Kobialka *et al.*, 2009), is er tot en met 2011 maar één aan Zuid-Limburg grenzend (Duits 5 km grid) hok waar de Look-glansslak is aangetroffen (gegevens tot en met 2011 beschikbaar gesteld door H. Kappes). Dit Duitse hok grenst aan het Nederlandse

uurhok 195-305, waarin de waarnemingen in Vijlen en Vaals zijn gedaan (fig. 2).

Zoals ook geconstateerd door Clerx (2000) is het niet waarschijnlijk dat dit beeld van uitbreiding in de provincie van noord naar zuid het gevolg is van waarnemerseffecten. Door de uien- of knoflookgeur die de slak verspreidt wordt een verzamelaar vrijwel altijd op de vondst van een levend exemplaar geattendeerd. Zuid-Limburg is vanwege haar voor Nederland unieke landslakkenfauna in de 20^e eeuw intensief op landslakken onderzocht, maar de Look-glanslak werd er tot 2010 maar hoogst zelden gevonden. De hier gerapporteerde vondsten in Zuid-Limburg uit 2010 en 2011 worden daarom als een werkelijke uitbreiding van het verspreidingsgebied van de Look-glanslak beschouwd.

De opmars van de Look-glanslak in Limburg kan verklaard worden door uit te gaan van een geleidelijke uitbreiding van het leefgebied van deze soort. Het is wel opmerkelijk dat die opmars zo langzaam gaat. Ter vergelijking: de nieuwkomer Gekielde loofslak (*Hygromia cinctella*) werd in opeenvolgende jaren in Bergen (Noord-Limburg; 2008) en in Lanaye (België), zeven km ten zuiden van Maastricht gevonden (2009). Het verschil is mogelijk te verklaren uit het gegeven dat de Look-glanslak in de strooisellaag leeft en de Gekielde loofslak op de vegetatie, bijvoorbeeld brandnetels.

Wij bedanken Adriaan Gmelig Meyling en Sylvia van Leeuwen voor inzage in relevante EIS gegevens, Heike Kappes voor de verspreidingskaart tot en met 2011 betreffende Nordrhein-Westfalen en Jan Koert voor het beschikbaar stellen van zijn gegevens.

Bronnen

- ANEMOON: www.anemoon.org/anm/voorlopige-kaarten/kaarten-per-soort/landmollusken Geraadpleegd op 16-03-2012.
- CLERX, J.P.M. (2000). *Oxychilus alliarius* in opmars in Midden-Limburg. – Correspondentieblad van de Nederlandse Malacologische Vereniging 313: 48.
- KOBIALKA, H., H. SCHWER & H. KAPPES. (2009). Rote Liste der gefährdeten Schnecken und Muscheln (Gastropoda et Bivalvia) in Nordrhein-Westfalen. 3. Fassung. – Mitteilungen der deutschen malakozoologischen Gesellschaft 82: 3-30.
- MAASSEN, W.J.M. (1978). Nieuwe Mollusca voor Midden-Limburg. – De Kreukel 14: 43-46.
- WILDE, J.J. DE, R. MARQUET & J.L. VAN GOETHEM (1986). Voorlopige atlas van de landslakken van België. – Brussel: Patrimonium Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen: plaat 71.

Adressen van de auteurs:

Stef Keulen
Mesweg 10
6336 VT Hulsberg
biosk@home.nl

Gerard Majoor
Jekerschans 12
6212 GJ Maastricht
g.majoor@maastrichtuniversity.nl

Europese rode lijst land- en zoetwaterweekdieren vastgesteld

Sylvia van Leeuwen

European red list for land- and fresh water mollusks determined

Summary. In November 2011 the European Commission published a red list of European flora and fauna. It shows that fresh water molluscs is the most threatened species group in Europe (44% of species threatened). Nearly half of the European land mollusc species were evaluated, of which 20% is considered to be threatened.

Op 22 november 2011 bracht de Europese Commissie een persbericht uit met de titel: "Milieu: alarmerende achteruitgang van het aantal zoetwatervissen, weekdieren en planten" (Europese Commissie 2011a). Aanleiding voor dit persbericht was de vaststelling van de Europese rode lijst van bedreigde planten en dieren. Daaruit blijkt dat zoetwaterweekdieren de meest bedreigde soortgroep in Europa is (zie tabel 1). De toestand van andere soortgroepen wijst erop dat de Europese zoetwaterecosystemen in slechte conditie verkeren.

Per soortgroep is de rode lijst met veel achtergrondinformatie op internet te vinden (Europese Commissie 2011b).

Tabel 1. Percentage van soorten die op de Europese rode lijst staan. (Aantal onderzochte soorten ongeveer 6000).

Soortgroep	% bedreigd
Zoetwaterweekdieren	44
Zoetwatervissen	37
Vaatplanten	26
Amfibieën	23
Landweekdieren (bepaalde groepen)	20
Reptielen	19
Zoogdieren	15
Libellen	15
Vogels	13
Houtkevers (bepaalde groepen)	11
Vlinders	9